

Lewowicki, Tadeusz

Nauczycielskie badania pedagogiczne w poznawaniu i przekształcaniu rzeczywistości społecznej

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 6, 155-162

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z badań pedagogicznych i socjologicznych

TADEUSZ LEWOWICKI

NAUCZYCIELSKIE BADANIA PEDAGOGICZNE W POZNAWANIU I PRZEKSZTAŁCANIU RZECZYWISTOŚCI SPOŁECZNEJ

W dyskusjach o przygotowaniu i funkcjonowaniu zawodowym nauczycieli wciąż nader skromne miejsce zajmują sprawy nauczycielskich badań. Wobec ogromu kłopotów i rozmaitych dolegliwości nękających oświatę i jej pracowników jest to w dużym stopniu zrozumiałe. Najsilniej eksponowane są problemy warunków pracy, niezbędnych kwalifikacji, pogłębiającej się pauperyzacji ludzi wykonujących zawody nauczycielskie, gwałtownego pogarszania się ogólnego stanu systemu edukacji. Są to rzeczywiście problemy zasadnicze w życiu środowisk oświatowych – dostrzegane i wyraźnie sygnalizowane od lat¹, a teraz występujące ze szczególną siłą i w niespotykanej skali. W porównaniu z nimi różne zagadnienia, dotyczące przygotowania nauczycieli do podejmowania badań pedagogicznych, jak i prowadzenia takich badań, zaiste nie wydają się najważniejsze. Badania nauczycielskie mogą jednak spełniać wielce pożyteczną rolę w ulepszaniu edukacji, poprawie warunków rozwoju dzieci i młodzieży, podnoszeniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli, a także w zmienianiu nastawień społecznych wobec szkoły czy nawet zmienianiu obrazu życia lokalnych środowisk społecznych.

Przykłady wartościowych badań nauczycielskich znaleźć można m.in. w oświacie w województwie ostrołęckim. Zostaną one przywołane w następujących fragmentach tego opracowania. Zanim jednak to nastąpi warto, jak sądzę, poświęcić nieco uwagi miejscu badań wśród zawodowych funkcji nauczycieli.

KWALIFIKACJE ZAWODOWE I BADANIA NAUCZYCIELSKIE

Pedeutologia (dział pedagogiki poświęcony nauczycielowi, jego osobowości, kształceniu i doskonaleniu²) obejmuje bogatą już wiedzę o społecznych oczekiwaniach, dotyczących kwalifikacji ludzi zajmujących się pracą oświatową. W literaturze przedmiotu zawarte są liczne próby typologizacji tych oczekiwań. Poszukuje się względnie trwałych elementów tożsamości zawodowej nauczycieli, wskazuje na nowe lub zmieniające się obszary tej tożsamości.

Nie podejmując tutaj szerokiego przedstawienia różnych spojrzeń na nauczycielskie kompetencje ograniczę się jedynie do szkicowego odtworzenia ogólnej wizji tych

kompetencji. Podkreśla się więc, że właśnie od nauczycieli oczekuje się zrozumienia i respektowania uniwersalnych wartości humanistycznych. Co więcej – nauczyciele są powołani do krzewienia tych wartości, oferowania ich innym ludziom – głównie dzieciom i młodzieży. Pożądane jest także nastawienie na uznanie oraz realizację aksjologii i teleologii społecznej (światów wartości i celów społecznych) typowych w państwach demokracji parlamentarnej.³

Tym ważnym kompetencjom ludzi wyznających ideały humanizmu i demokracji towarzyszyć mają kompetencje związane z wypełnianiem funkcji kształcących, wychowawczych i opiekuńczych. To podstawowe obszary kompetencji, które współcześnie znajdują swoje rozwinięcie i uszczegółowienie w opracowaniach socjologicznych i pedagogicznych⁴. W kompetencjach tych zawarte jest m.in. oczekiwanie, że nauczyciele będą chcieli i umieli poznać swoich wychowanków, uwzględnić ich potrzeby i możliwości, szukać optymalnych warunków rozwoju. A nie sposób czynić to bez chociażby skromnych badań nauczycielskich, które spełniać powinny określone wymagania metodologiczne.

Takie pojmowanie miejsca i roli badań wśród różnych kompetencji, ewentualnie funkcji zawodowych nauczyciela skłoniło niektórych pedagogów do jednoznacznego wyodrębnienia kompetencji (lub funkcji) badawczych. Na przykład J. Poplucz wymienia następujące – jego zdaniem obowiązkowe – funkcje nauczyciela: informującą, motywującą, kontrolno-korektywną, opiekuńczą, środowiskową, organizacyjną i badawczą. Pisze on, że „na funkcję badawczą nauczyciela składa się: 1) poznanie uczniów i ich środowiska, 2) weryfikacja skuteczności stosowanych rozwiązań organizacyjno-metodycznych, 3) wprowadzanie innowacji pedagogicznych, 4) samokształcenie przedmiotowo-metodyczne i organizacyjno-metodologiczne”⁵. Przejawów funkcji badawczej może być więcej – co podkreśla m.in. S. Palka⁶ – a wszystkie one ilustrują zakres i znaczenie poczynań o charakterze badawczym w pracy nauczycieli.

PRZYKŁADY BADAŃ NAUCZYCIELSKICH W WOJ. OSTROŁĘCKIM

W cytowanych uprzednio poglądach na temat badawczej funkcji (lepiej – badawczych funkcji) nauczycieli podkreślano, że przejawiają się one m.in. w poznawaniu uczniów, poznawaniu środowiska społecznego szkoły, weryfikacji skuteczności różnych rozwiązań problemów edukacyjnych (w tym skuteczności innowacji) oraz w samokształceniu i – dodać warto – samodoskonaleniu zawodowym nauczycieli. W każdym z tych obszarów aktywności badawczej wskazać można na – jak sądzę – interesujące przykłady badań nauczycieli pracujących w szkolnictwie w województwie ostrołęckim. Kilka takich przykładów przedstawionych zostanie poniżej. Ich wybór podyktowany jest głównie bliskimi mi tematami badań oraz faktem współpracy z badaczami (którzy w większości zechcieli skorzystać z mojej opieki i pomocy w czasie poczynań badawczych). Jest to zatem wybór bardzo subiektywny, ale poczyniony z przekonaniem o sporej wartości dokonań nauczycieli-badaczy. Sądzę, że upowszechnienie wiedzy, zarówno o przywołanych niżej, jak i wielu innych, badaniach oraz ich wynikach może przyczynić się do ożywienia zainteresowań tą formą aktywności zawodowej nauczycieli. Może Czytelnicy zechcą wykorzystać wyniki tych badań, może zdecydują się na podobne próby badawcze.

Przytaczając przykłady chcę zwrócić uwagę przede wszystkim na trzy sprawy. Po pierwsze, pragnę wspomnieć o poznawczej stronie różnych badań. Po drugie, spróbuję skomentować znaczenie tych badań dla środowisk szkolnych i środowisk lokalnych,

w których pracowali (często nadal pracują) nauczyciele-badacze. Po trzecie, chciałbym odnieść się do walorów samokształceniowych, kwestii doskonalenia zawodowego, które stały się udziałem samych badaczy.

BADANIA SŁUŻĄCE POZNAWANIU DZIECI I MŁODZIEŻY

Rzetelna diagnostyka pedagogiczno-psychologiczna jest jednym z najważniejszych czynników warunkujących powodzenie nauczycieli w pracy dydaktyczno-wychowawczej a w konsekwencji – co ma znaczenie nadrzędne – pomyślny rozwój dzieci i młodzieży. W polskim systemie oświatowym diagnostyka pedagogiczno-psychologiczna pozostaje bardzo zaniedbana. Tylko część dzieci – i to sporadycznie – obejmowana bywa badaniami diagnostycznymi. Zarówno dzieci, jak i ich rodzice oraz nauczyciele, pozbawieni są możliwości uzyskania wielu istotnych informacji, które mogą być przydatne w tworzeniu optymalnym warunków rozwoju, uczenia się w dokonywaniu wyborów dróg życiowych i zawodowych a także w licznych innych sytuacjach pedagogicznych i społecznych. Tę słabość naszej oświaty w jakiejś mierze łagodzą badania prowadzone przez nauczycieli.

Przykładem takich badań są poczynania M. Skrockiej, która za pomocą standardowych narzędzi (testów psychologicznych) dokonywała diagnozy poziomu zdolności uczniów szkoły w Różanie. Ponadto określała poziom motywacji uczenia się badanych dzieci⁷. W sumie dysponowała wiedzą o ważnych właściwościach osobowościowych swoich wychowanków.

Wyniki diagnoz zostały bardzo umiejętnie wykorzystane w kształtowaniu warunków sprzyjających uczeniu się dzieci o różnych poziomach zdolności i motywacji. Uczniowie w różnych okresach tworzyli grupy homogeniczne (jednorodne) lub heterogeniczne (różnorodne) pod względem poziomów zdolności i motywacji. Diagnoza była więc punktem wyjścia do naturalnego eksperymentu szkolnego, który ułatwił (dzięki indywidualizacji kształcenia, różnicowaniu procesu nauczania – uczenia się) uczenie się badanych dzieci.

Szczególnie bogaty materiał diagnostyczny zgromadzony został w prowadzonych w województwie ostrołęckim od kilku lat szerokich badaniach aspiracji dzieci i młodzieży. W roku 1985 przedstawione były m.in. wyniki badań treści (rodzajów) i poziomów aspiracji uczniów szkół średnich. Autorka badań – B. Głoc – dokonała porównania aspiracji uczącej się młodzieży z Ostrołęki, Siedlec i Warszawy. Stwierdziła zacieranie się różnic między dążeniami życiowymi uczniów ze środowiska wielkiego miasta i z miast średnich. Proces ten – jak wykazały późniejsze badania – został jednak zahamowany.

B. Głoc udokumentowała tezę, że poziom aspiracji młodzieży w decydującym stopniu kształtuje się pod wpływem oddziaływań rodziców. Jednocześnie spostrzegła brak wyraźnych wzorów przyszełego życia, spore zagubienie młodzieży, nasilający się kryzys wielu wartości⁸. Późniejsze lata potwierdziły trafność tych spostrzeżeń.

Badania porównawcze aspiracji młodzieży z trzech środowisk – miast (w tym Ostrołęki), małych miast i wsi prowadziła także E. Niedbalska. Wykazała, że uczniowie z miast mają silniejsze aspiracje edukacyjne niż uczniowie z innych środowisk. W hierarchiach celów życiowych zauważyła – poza zdecydowaną dominacją udanego życia rodzinnego jako celu szczególnie preferowanego – nasilające się dążenia materialne u młodzieży ze wsi. Dostrzegła wysoką rangę pracy zawodowej w hierarchiach celów życiowych chłopców i dążenia do osiągnięcia wartości moralnych u dziewcząt.

Cytowana badaczka określiła również wartości ew. cechy najbardziej cenione przez młodzież. Były to: uczciwość, szczerłość, odwaga, wiedza (mądrość), niezależność po-

głądów, praca, rzetelność⁹. W tej grupie – młodszej niż grupa badana przez B. Gloc – kształtowała się już hierarchia wartości wyraźnie zorientowania na sprawy moralności, przestrzegania uniwersalnych wartości humanistycznych. Wyniki badań zapowiadały więc szansę przezwyciężenia kryzysu tych wartości, szansę związaną ze zmianą pokoleniową w życiu społecznym.

Najwięcej materiału empirycznego przyniosły badania prowadzone przez grupę nauczycieli – A. Gumkowskiego, Z. Łukasiewicza, I. Pilcicką, J. Pietrzaka, S. Wasilewskiego i innych. Badacze ci podjęli próbę określenia aspiracji młodzieży uczącej się w trzech klasach niemal wszystkich szkół średnich w województwie ostrołęckim. W sumie badaniami objęto 1130 uczniów – w tym 583 uczniów liceów ogólnokształcących, 427 uczniów techników i 120 uczniów liceów zawodowych. Badana grupa stanowiła ok. 70% wszystkich uczniów tego poziomu kształcenia.

Tak szeroko zakrojone badania mogły być przeprowadzone dzięki zainteresowaniu i pomocy wielu nauczycieli szkół średnich a także przychylności wojewódzkich władz oświatowych. Obszerne wyniki przedstawione zostały w publikacji książkowej wydanej nakładem „Wiedzy Powszechnej”¹⁰. Wyniki i wnioski są wykorzystywane zarówno przez nauczycieli, jak i władze oświatowe, a ponadto będą spożytkowane w toku prowadzonych badań panelowych, które pozwolą – po powtórnym zbadaniu wybranej grupy młodzieży – określić zmiany aspiracji. Badania panelowe – stanowiące rozwinięcie badań wcześniejszych – prowadzi obecnie A. Gumkowski.

Dodać warto, że w toku prac ukształtował się zespół osób silnie zainteresowanych taką formą aktywności. Osoby te znacznie wzbogaciły swoje kompetencje metodologiczne i obecnie podejmują samodzielne próby badawcze, inicjują też podobne działania we własnych środowiskach. Przedsięwzięcia te nawiązują do dobrych wzorów społecznego ruchu badań nauczycielskich, które znane są z dawniejszej przeszłości (m.in. z ruchu tzw. szkół wiodących oraz szkół eksperymentalnych) oraz z lat niedawnych¹¹.

Pisząc o diagnostycznych badaniach nauczycielskich nie sposób nie wspomnieć o wielu sondażach, przeprowadzonych przez dra S. Pajkę. Dotyczyły one m.in. również wartości cenionych przez młodzież, ale także np. wiedzy o regionie, wiedzy historycznej i obywatelskiej młodzieży¹². Ostatnio – wraz z drem J. Gołotą – prowadzi badania oczekiwań i planów edukacyjnych oraz zawodowych młodzieży studiującej w kolegiach nauczycielskich – w tym w KN w Ostrołęce.

BADANIA NAUCZYCIELSKIE W POZNAWANIU I ZMIENIANIU LOKALNYCH ŚRODOWISK SPOŁECZNYCH

Wśród tradycyjnie przypisywanych nauczycielom funkcji wymienia się m.in. ich oddziaływania kulturotwórcze w środowisku lokalnym. Ten obszar aktywności nauczycieli wydaje się coraz bardziej niedoceniany i zaniedbywany. Ważne jest jednak, że chęć poznawania środowiska lokalnego i dokonywania w nim korzystnych zmian jeszcze wciąż nie wygasła. Oto kolejne przykłady:

M. A. Sokołowska podjęła próbę bliższego poznania środowiskowych uwarunkowań kontaktu dzieci z kulturą. Uczestnictwo w kulturze, kulturalne aspiracje polskiego społeczeństwa są stosunkowo słabe. Wykazały to również omówione wyżej badania aspiracji i hierarchii wartości.

Pomimo zmian cywilizacyjnych kontakt z kulturą jest ciągle uboższy, skromniejszy na wsi niż w mieście.

Stan aktywności kulturalnej mieszkańców małej wsi w gminie Przasnysz okazał się niezbyt budujący. Brak tradycji i przygotowania a ponadto utrudniony dostęp do wielu form kultury składają się na splot przyczyn słabego kontaktu z dobrami kultury¹³. Dominuje nieselektywny sposób korzystania z programów telewizyjnych. Dostrzegalne są symptomy zjawiska określanego przez socjologów zachodnich „kolonizacją podmiotowości”¹⁴, zubożenia rozwoju osobowości z powodu ograniczonego dopływu informacji (o często niewielkich walorach poznawczych) i zalewu programów o niskich wartościach etycznych i estetycznych – dominujących w telewizji.

Wszystko to negatywnie odbija się na rozwoju dzieci, na ich słownictwie, wiedzy, wrażliwości. Skłoniło to M. A. Sokołowską do intensyfikacji pracy szkoły w przygotowaniu dzieci do kontaktu z kulturą (książką, kinem, teatrem, środkami masowego przekazu). Podjęte działania służyły edukacji kulturalnej dzieci a w części także i społeczności dorosłych.

Bardzo pozytywne badania nauczycielskie przeprowadziła A. J. Wysocka w szkole w Olszewce – gm. Jednorzec. Pokusiła się ona o poznanie opinii uczniów i rodziców o pracach domowych zadawanych dzieciom¹⁵. Możliwość wypowiedzenia własnych opinii przez zarówno uczniów, jak i ich rodziców, stała się punktem wyjścia do wspólnej refleksji nauczycieli, rodziców i dzieci o funkcjach, zakresie i metodach nauki domowej uczniów.

Autorka nie tylko poznała opinie dwóch społeczności – dzieci i dorosłych, ale zachęciła obie te społeczności do współdziałania w kształtowaniu rzeczywistości edukacyjnej w szkole i w domu. Zbadane zostały obciążenia dzieci pracami domowymi, określono potrzeby i możliwości pomocy ze strony rodziców oraz zadania nauczycielki. Rodzice wzbogacili swoją wiedzę o zasadach pracy umysłowej dzieci oraz o metodach uczenia się. Nastąpiło wzbogacenie kultury pedagogicznej rodziców, wzajemne kontakty nauczycielki z rodzicami nie pozostały bez korzystnego wpływu na klimat stosunków szkoły i środowiska lokalnego, na lepsze wzajemne zrozumienie nauczycieli i rodziców. W wyniku współpracy modyfikacji uległy zachowania wszystkich – nauczycieli, dzieci i rodziców.

W podanych tu przykładach badań w intencjach badaczek było więc – co warto raz jeszcze podkreślić – nie tylko poznanie wybranego fragmentu rzeczywistości społecznej, ale także wywołanie pożądaných zmian.

EKSPERYMENTY SZKOLNE (WERYFIKACJE PEDAGOGICZNYCH WALORÓW ROZMAITYCH ROZWIĄZAŃ METODYCZNO-ORGANIZACYJNYCH)

Stosunkowo długą i dobrą tradycję mają rozmaite szkolne eksperymenty naturalne. W znacznej części dotyczą one sprawdzania pedagogicznych efektów stosowania wybranych rozwiązań dydaktycznych – metod, środków, form organizacyjnych, niekiedy treści kształcenia a czasem różnych splotów wymienionych elementów systemu dydaktycznego. Bez trudu znaleźć można przykłady sprawdzania walorów problemowych metod nauczania – uczenia się, metod diagnostyki i terapii pedagogicznej w pracy z dziećmi potrzebującymi specjalnej pomocy ze strony nauczyciela i rodziców (a często i psychologa, lekarza).

Odwołując się do najnowszych badań wspomnieć można np. o pracach D. Bloch i G. Witkowskiej – nauczycielek z gminy Długosiodło. Przeprowadziły one badania dotyczące kształtowania sprawności językowych dzieci oraz wykorzystania gier i zabaw w roz-

wijaniu myślenia matematycznego uczniów klas niższych¹⁶. Poczynania takie – oparte na znajomości literatury i odwołujące się propozycji metodycznych, sprawdzonych w innych szkołach – zazwyczaj przynoszą pożądany skutek. Sprzyjają temu dobre przygotowanie badań i przeważnie silna motywacja i zaangażowanie nauczycielek. Tak było również w przypadku przedsięwzięć wymienionych badaczek.

Korzyści z takich prac są wielostronne. Nauczyciele poznają procedurę przygotowania i przeprowadzenia badań, których istotnym elementem jest wprowadzanie do rzeczywistości szkolnej jakiegoś nowego czynnika (nazywanego eksperymentalnym) – metody, środków kształcenia itd. Poznają ów nowy czynnik, czyli metodę (środek itd.). Nierzadko jest to okazja do popularyzacji danego rozwiązania dydaktycznego w całej szkole. Przede wszystkim jednak wszystkie starania nauczycieli przynieść mają pożytek dzieciom – ułatwienie im nauki, wzbogacenie wiedzy, rozbudzenie motywacji, kształtowanie określonych sprawności, postaw (lub jeszcze inne korzyści).

Przekonanie się nauczycieli i uczniów o zaletach danego rozwiązania prowadzi często do przyjęcia go do katalogu stosowanych środków działania. To zaś wzbogaca – ogólnie mówiąc – technologię edukacyjną znaną i wykorzystywaną w szkole czy w innej instytucji oświatowej.

W tej grupie badań mieszczą się próby sprawdzenia i wdrożenia różnych środków masowej komunikacji – oraz form organizacyjnych. Dotyczy to więc np. również cytowanych wcześniej badań M. Skrockiej, która wprowadzała jednorodne i różnorodne grupowanie uczniów. Badania takie spełniają zazwyczaj zarówno funkcje diagnostyczne, jak i terapeutyczne czy weryfikacyjno-wdrożeniowe.

Można spodziewać się, że wkrótce podejmowane będą liczne badania sprawdzające dydaktyczną przydatność komputerów, telewizji satelitarnej i programów rejestrowanych techniką wideo. Szerzej rzecz ujmując – w polskiej oświacie powinny znaleźć właściwe miejsce nowoczesne technologie informacyjne (NTI), stanowiące dzisiaj zespół środków nowoczesnej komunikacji.

Warto wreszcie zwrócić uwagę na jeszcze jeden rodzaj eksperymentów naturalnych. Myślę o próbach wspólnego kształtowania przez nauczycieli i dzieci celów i zadań kształcenia, definiowania tych celów i zadań, operacjonalizacji. To raczej rzadko stosowany sposób wywoływania zmian w edukacji i w jej uczestnikach¹⁷. A sposób ten wydaje się nabierać we współczesnej edukacji szczególnego znaczenia. W województwie ostrołęckim upowszechnia go I. Pilcicka z Różana, która – o czym była już mowa – należała do grona osób bardzo zaangażowanych także w badaniach aspiracji młodzieży uczącej się w szkołach średnich.

BADANIA NAUCZYCIELSKIE JAKO DROGA SAMOROZWOJU I DOSKONALENIA ZAWODOWEGO

Przytoczone przykłady ilustrują – jak sądzę – rolę, jakie badania nauczycielskie pełnić mogą i przeważnie rzeczywiście pełnią w samorozwoju i w doskonaleniu zawodowym nauczycieli. Podjęcie wysiłków badawczych jest z reguły silnie umotywowane chęcią poznania nowych obszarów wiedzy, opanowania nowych (choćby subiektywnie – tylko dla poznającego) sposobów pracy, poszukiwania wciąż nowych bodźców intelektualnych do ulepszania pracy zawodowej.

Nie należy do wyjątków sytuacja, w której motywacje te są złożone. Składają się na nie np. chęć zdobycia wyższego wykształcenia, uzyskania stopnia specjalizacji zawodowej

i zdobycia właśnie wiedzy (jako wartości cenionej przez nauczyciela), a także dążenia perfekcjonistyczne (dążenia do mistrzostwa w zawodzie). Niezależnie od dominacji czy spłotów, rozmaitych kombinacji tych motywów, podejmowane badania wzbogacają kompetencje badaczy i ulepszają rzeczywistość oświatową. A to trzeba doceniać w każdych warunkach – szczególnie zaś w sytuacji naszej oświaty, oświaty znajdującej się w głębokim i groźnym kryzysie.

NADZIEJE NA INTENSYFIKACJĘ BADAŃ NAUCZYCIELSKICH

W każdym środowisku lokalnym, w każdej społeczności szkolnej, pracują nauczyciele chętnie przyjmujący innowacje, próbujący znaleźć własne sposoby wypełniania powinności zawodowych, prowadzący różne – bardziej lub mniej zobiektywizowane, systematyczne – badania. Wynikiem ich wysiłków jest optymalizacja pracy szkoły, polepszenie warunków nauki i rozwoju dzieci. W większości przypadków poczynania tych nauczycieli nie są utrwalane w postaci zapisów, relacji z badań, artykułów. Część dokonań znajduje jednak odbicie w publikacjach, opracowaniach metodycznych, niekiedy chociażby tylko w kronikach klas czy szkół. Niektóre wreszcie są upowszechniane w formie słownej (pogadanki, prelekcji), także pokazów (na hospitacjach itp.).

Wszystkie próby badawcze składają się na ważny obszar zawodowych doświadczeń nauczycieli. Dlatego warto – w miarę możliwości – doświadczenia te utrwalać, popularyzować. Jedną z intencji niniejszego opracowania było właśnie przedstawienie niektórych (godnych uwagi ze względu na sposób realizacji i osiągnięte wyniki) doświadczeń badawczych nauczycieli z woj. ostrołęckiego.

Refleksja o potrzebach, możliwościach i korzyściach – indywidualnych i społecznych – jakie niosą nauczycielskie badania skłoni, być może, innych nauczycieli do własnych prób. A są one w polskiej oświacie bardzo potrzebne. Szczególnie badania o wysokim poziomie profesjonalnym – dobrze przeprowadzone diagnozy, racjonalne poczynania eksperymentalne i wdrożeniowe, odpowiedzialne badania ewaluacyjne. Wbrew modzie na łatwe epatowanie niezbyt rozumianymi i sprawdzonymi „nowinkami”, szkole i całej oświacie potrzebne są zmiany przemyślane, odpowiedzialne, także sprawdzone w badaniach eksperymentalnych. Świadomość takiego stanu rzeczy będzie – miejmy nadzieję – impulsem do ożywienia badań nauczycielskich.

Zachętą mogą być zmieniające się warunki administracyjnego i programowego ładu szkolnictwa. Demokratyzacja oświaty daje większe szanse na realizację nietypowych zamierzeń, sprzyja zachowaniom innowacyjnym, twórczym.

Badaniom podejmowanym przez nauczycieli powinna towarzyszyć atmosfera życzliwości, poparcia, pomocy – i to zarówno ze strony administracji oświatowej, jak i społeczności lokalnych, innych nauczycieli, środowisk naukowych. Wszystko to stanowić będzie kontekst społeczny zmian edukacji – zmian wciąż słabo określonych, wymagających klarownego zdefiniowania, społecznej aprobaty i gruntownego przygotowania w sferze wdrożeń pedagogicznych. W określeniu kierunków i sposobów transformacji oświaty ważną rolę do spełnienia mają badania nauczycielskie.

PRZYPISY

- ¹ Por. np. „Edukacja narodowym priorytetem”. Raport komitetu Ekspertów do spraw Edukacji Narodowej. Warszawa – Kraków 1989, PWN.
- ² Por. W. Okoń: Słownik pedagogiczny. Warszawa 1981, PWN, s. 225.
- ³ Traktują o tym raporty międzynarodowych organizacji – w tym opracowania przygotowane w UNESCO.
- ⁴ T. Lewowicki: O funkcjach współczesnej szkoły i ich realizacji. „Ruch Pedagogiczny” 1985, nr 6.
- ⁵ J. Poplucz: Badawcza funkcja nauczyciela. „Chowanna” 1986, nr 1.
- ⁶ S. Palka: Badawcza postawa nauczyciela. „Przegląd Oświatowo-Wychowawczy” 1980, nr 1.
- ⁷ M. Skrocka: Poziom zdolności i motywacji uczenia się a funkcjonowanie uczniów w sytuacjach szkolnych. (maszynopis). Wydział Pedagogiczny UW, Warszawa 1985.
- ⁸ B. Gloc: Poziom i treść aspiracji młodzieży szkół średnich z małych i dużych miast (maszynopis). Wydział Pedagogiczny UW, Warszawa 1985.
- ⁹ E. Niedbalska: Diagnoza aspiracji młodzieży kończącej szkoły podstawowe w trzech środowiskach (maszynopis). Wydział Pedagogiczny UW, Warszawa 1985.
- ¹⁰ T. Lewowicki (red.): Aspiracje młodzieży uczącej się (studium ostrołęckie). Warszawa 1989, „Wiedza Powszechna”.
- ¹¹ Por. D. Bielawa, M. Jakowicka, M. Jaszczuk (red.): Aktywizacja uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Zielona Góra 1988, Wojewódzka Rada Postępu Pedagogicznego, Kuratorium Oświaty i Wychowania, Oddział Doskonalenia Nauczycieli; oraz: Rozpoznawanie uzdolnień paroletnich badań nauczycieli. Podobne prace prowadzone były m.in. w woj. olsztyńskim (coroczne spotkania pod nazwą „Forum Oświatowe”), w woj. poznańskim, w woj. łódzkim (i wielu innych).
- ¹² Por. np. S. Pajka: Miejsce regionalizmu w edukacji szkolnej. „Ruch Pedagogiczny” 1990, nr 3–4; oraz tego autora: Z badań nad pierwszoklasistami z liceów ogólnokształcących i techników. „Ruch Pedagogiczny” 1986, nr 1–2.
- ¹³ M. A. Sokółowska: Środowiskowe uwarunkowania kontaktu z kulturą (maszynopis). Wydział Pedagogiczny UW, Warszawa 1985.
- ¹⁴ Por. S. Arnowitz: The crisis in historical materialism. Class, politics and culture in marxist theory. New York 1981, Praeger Publ., O zjawisku tym piszą również M. A. Giroux i P. McLaren.
- ¹⁵ A. J. Wysocka: Praca domowa w opinii uczniów i rodziców (maszynopis). Wydział Pedagogiczny UW, Warszawa 1985.
- ¹⁶ Poczynania badawcze D. Bloch i G. Witkowskiej przedstawione są w maszynopisach prac magisterskich (Wydział Pedagogiczny UW, 1991).
- ¹⁷ W Polsce chyba najszerzej ten typ badań prowadzą współpracownicy i uczestnicy seminariów prof. dr hab. Kazimierza Denka z UAM – Autora wielu prac o operacjonalizacji celów kształcenia.